

PEDAGOGIK FAOLIYAT VA UNING TURLARI

Isoqova Muxlisa Faxriddin qizi

Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent

axborot texnologiyalari universiteti talabasi

Isoqovamuhlisa8@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy ish doirasida pedagoglar kimlar, qanaqa faoliyat turi bilan shug'ullanishi, pedagogik faoliyat turlari haqida, qadimdagi pedagogika fanini rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar ro'yxati, pedagogik faoliyatdagi muammolar tahlil qilib o'tildi.

***Kalit so'zlar:** Tarbiyaviy ishlar, o'quv muhiti, psixologiya, insoniy faoliyat, ta'lim doirasida, ta'lim samaradorligiga erishish, o'qitish tizimi, o'qitish metodlari, pedagogning ro'li, Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash.*

АННОТАЦИЯ

В рамках данной научной работы были проанализированы, кто такие педагоги, каким видом деятельности они занимаются, виды педагогической деятельности, список ученых, внесших вклад в развитие древней науки педагогики, проблемы в педагогической деятельности.

***Ключевые слова:** воспитательная работа, образовательная среда, психология, деятельность человека, в рамках образования, достижение эффективности образования, система обучения, методы обучения, роль педагога, переподготовка педагогических кадров.*

KIRISH

Pedagogika qadim qadimdan ishlatilib kelgan so'zlardan biridir. Pedagogika yunoncha so'z bo'lib "bola yetaklovchi" degan ma'noni bildiradi. Pedagogikani shaxs tarbiyasini rivojlantirishda o'rni beqiyos. Pedagogika – ta'lim, tarbiya berishning nazariy ham amaliy ko'rinishidagi fandır. Asosan bolalarni nazariy tomondan ya'ni bilim berish bilan shug'ullangan. Bola albatta birinchi tarbiyani uyida, ota onasidan, oiladagi muhitdan olib katta bo'ladi. Ikkinchi etapda bog'cha, maktabga chiqib o'zini psixologiyasini, dunyo qarashini, qiziqishlarini, TARBIYASINI shakllantirib boradi. Bolani mukammal, komil inson bo'lib yetishida ham pedagogikani ro'li katta. Pedagogika nafaqat maktab bolalaridan balki, hozirgi kunga kelib yoshi katta insonlarga ham o'rgatilmoqda. Bunda albatta yosh bolaga o'rgatadigan narsalarni yoki tarbiyalarni o'rgatmasdan ularni yoshi, dunyo qarashi, fikrlashidan kelib chiqib tanlanadi ta'lim jarayoni. Bunda shaxslar bilan muloqotda ham pedagogikani

oʻrni muhim. Insonlar orasida yashash kerakli bilimlarni olish, oʻzini tuta bilish jamoat joylarida, kelajakdagi oliy martabalariga erishish uchun ham pedagogikani yaxshi oʻrganish maqul deb bilaman. Pedagogika asosan insonda odamiy hislatlarni uygʻonishiga yordam beradi yaʼni mehribonlik, rahmdillik, yaxshilik, yomonlikdan qaytish, dinni yaxshi bilish kabi . Pedagogika fani koʻplab fanlar bilan chambarchas bogʻliqdir. Xuddi bir-biriga zanjir kabi bogʻlangan . Ular: psixologiya, falsafa, tarix, matematikalardir. Albatta pedagogikani yaxshi oʻrgangan har bir odamni komil inson deb bilaman . Komil inson nima degan fikr kelgan boʻlsa u xudbin insonning teskarisi yaʼni xudbin odam faqat oʻzini xohishlarini qondirish uchun boshqalarda foydalanadi, faqat va faqat oʻzini oʻylaydi, boshqalarni yutuqlarini koʻra olmaydi va h.k. Men har bir odamni komil inson boʻlishi xohlar edim shunda davlatimiz yanada rivojlanib yuksalar edi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Pedagogikaning taʼlim jihatidan koʻplab oʻrganiladigan sohalari mavjud. Tarixdan bizga maʼlumki maʼnan yetuk koʻplab bilim va tajribaga ega shaxslar yashab oʻtgan . Ularni hayoti va ijodini oʻrgansangiz beqiyos bilim olishga boʻlgan qiziqishingiz ortadi.

Qadimgi pedagog shaxslarga misollar:

Fransiyalik olim J.Godfrua

Vilgelm Vundt (1832-1920)

R.S.Nemov

Erazm Rotterdamskiy (1465 — 1536)

Yan Amos Komenskiy (1592 — 1670)

Djon Lokk (1632 — 1704)

Mixail VasilevichLomonosov (1711-1765)

Konfutsiy (551 d.n.e — 479 d.n.e)

Kvintilian (35 n.e.- 96 n.e.)

Iogann Genrix Pestalotssi (1746-1827)

Nikolay Ivanovich Pirogov (1810 — 1881)

Gerbert Spenser (1820 — 1903)

Fridrix Fryobel (1782 — 1852)

Adolf Disterveg (1790 — 1866)

Konstantin Dmitrievich Ushinskiy (1824-1871)

Lev Nikolaevich Tolstoy (1828 — 1910)

Georg Kershenshteyner (1854 — 1932)

Pavel Petrovich Blonskiy (1884 — 1941)

Anton Semyonovich Makarenko (1888 — 1939)

Djon Dyui (1859 — 1952)

Mariya Montessori (1870-1952)

Pedagogik jarayonda pedagogik faoliyat turlari o'quv va tarbiyaviy ishlardir.

Tarbiyaviy ish – bu insonlarning komil inson bo'lib yetishishi, har xil muammolarni hal etish uchun o'quv muhitini tashkil etish uchun, shaxslarni turli xil faoliyat turlarini boshqarishga qaratilgan pedagogik faoliyat. Bola tarbiyasida pedagogikaning o'rni beqiyos. Tarbiyaviy ishda bolaning ruhiyatidan kelib chiqib ish ko'rish zarur. Bunda bizga psixologiya fani juda katta yordam beradi. Kattalarga bo'lgan hurmat, insoniy fazilatlarni, har xil tarbiyaviy jarayonlarni o'z ichiga oladi. Hozirgi kunda katta yoshli odamlar ham pedagogika fanini qiziqib o'rganishmoqda. Nega deganda ular o'zlarini xato kamchiliklarini ko'rgan holda ya'ni: xudbin insonga aylanishi, tarbiyani buzuvchiligi, qo'pol so'zlar harakatlar tufayli lekin ular bir vaqtning o'zida ham psixologiya fani bilan ham shug'ullansalar shunda ta'siri sezilarli bo'lar edi. Pedagogika sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlarimiz albatta o'zlarining ta'lim tarbiyasi, fe'l atvori yaxshi bo'lishi va oliy ma'lumotli pedagog bo'lishi kerak. Pedagogik faoliyat faqat "ta'lim doirasi"da olib borilmaydi. Demakchimgi, faqat maktab, kollej, universitet emas. Masalan hunar o'rganadigan odamlar qanchadan qancha. O'rganilayotgan faoliyatni chuqur o'rganish uchun o'sha sohani yaxshi biladigan o'rgata olish qobiliyati, yetqizib berish kabi salohiyatlarga ega bo'lishlari zarur. Bu ham pedagogik jihatlarga borib taqaladi. Ta'lim sohasini asosiy maqsadi - ta'lim samaradorligiga erishish, qo'yilgan maqsadga erishish. Tarbiyaviy jarayonda maqsadga erishishga intilinmaydi, chunki tarbiyaviy jarayonda tashkiliy ishlar ma'lum bir vaqt ichida bola psixikasida, tarbiyasida shakllanadigan jarayondir. Bunda faqat aniq maqsadga yo'naltirilgan vazifalarni izchil olib boriladi.

O'quv jarayoni bu ikkinchi etap hisoblanadi:

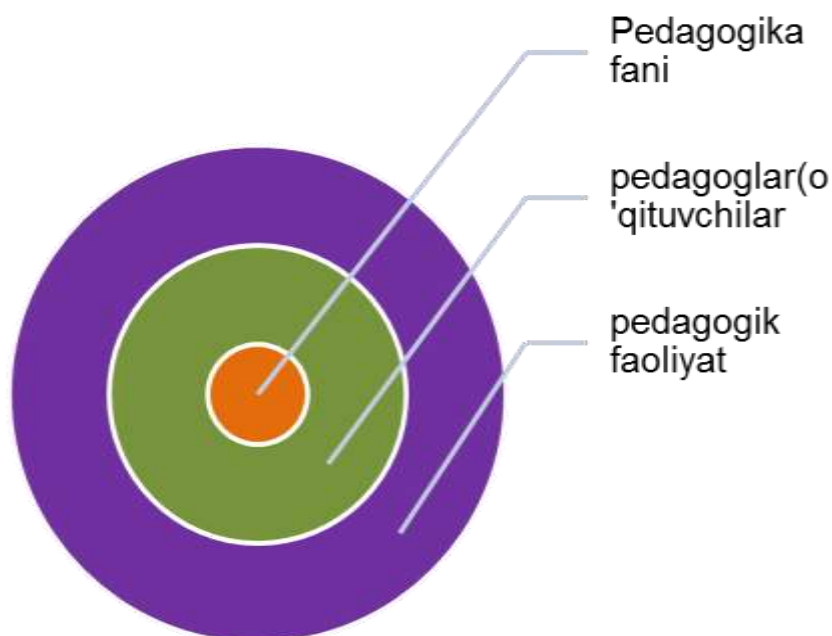
Bolani bilish qobiliyati o'tilyotgan darsdan boshlab shakllanadi unda nazariy idrok etish, tafakkur qilish qobiliyatlari rivojlanadi. Shu bilan birga o'quvchilarga vazifalar berib borish uni tekshirish ularda bo'lgan mas'uliyat hisini uyg'otadi va olgan bilimlarini mustahkamlaydi.

O'quv ishida o'qitish tizimi, o'qitish metodlari kiradi. O'quv jarayoni bu o'qituvchilar bilan izchil ravishda bog'liq. Matematika fanidagi to'plam

tushunchasini quyudagicha qo'llashimiz mumkin : o'quv jarayonini bir to'plam deb qaraydigan bo'lsak . Unda o'qituvchi , o'quvchi, kitob, daftar, kerakli jihozlar, dosaka va hokozolar to'planning elementi deyishimiz mumkin . Pedagogik faoliyatning eng muhim xususiyatlaridan biri uning birgalikdagi xususiyatidir. Bu, albatta, o'qituvchini va u o'rgatgan, tarbiyalaydigan, rivojlantiradigan kishini o'z ichiga oladi. Ushbu faoliyat o'qituvchining o'zini o'zi anglashini va uning talabani o'zgartirishdagi maqsadli ishtirokini (uning tayyorgarlik, tarbiya, rivojlanish, ta'lim darajasi) birlashtiradi.

Pedagogik faoliyatni mustaqil ijtimoiy hodisa sifatida tavsiflab, uning quyidagi xususiyatlarini ko'rsatishimiz mumkin.

Birinchidan, u o'ziga xos tarixiy xususiyatga ega. Demak, bunday faoliyatning maqsadi, mazmuni va xarakteri tarixiy voqelikning o'zgarishiga mos ravishda o'zgaradi. Masalan, L.N. Tolstoy o'z davri maktabini ta'limning dogmatik tabiati, byurokratizm, o'quvchi shaxsiga e'tibor va qiziqishning kamligi bilan tanqid qilib, maktabda insonparvarlik munosabatlariga, o'quvchining talab va manfaatlarini hisobga olishga chaqirdi. uning shaxsiyatining shunday rivojlanishi uchun o'sib borayotgan insonni barkamol, yuksak axloqiy, ijodkor qiladi.(<https://peskiadmin.ru/uz/professionalnaya-pedagogicheskaya-deyatelnost-e-vidy-i-struktura.html>)

Pedagogik faoliyatdagi dolzarb muammolarni muhokama qilamiz:

1. Pedagogika va ilmiy tadqiqot ishlarini o'zaro uzviylikda birlashtirib olib borish
2. Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash
3. Oliy malakali pedagoglarning yetishmasligi
4. Pedagogik faoliyat jarayonida innovatsion muhitni yaratish
5. Pedagogik metodlardan foydalanish
6. Pedagoglarni tahlil qilish qobiliyatini shakllantirish

Kadrlarni qayta tayyorlash malakasini oshirish borasida qator chora tadbirlar amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasini qarori 16.02.2006 yildagi 5-son : pedagoglarni malakasini oshirish o'quv-metodikalardan , zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishi ta'lim jarayonida oliy malakali kadrlarni ko'paytirish bo'yicha so'z boradi. Bunda davlat qo'ygan talablarga ham rioya qilgan holda dars jarayonlarini olib borishadi. Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishga qo'yiladigan davlat talablari o'quv rejalari va dasturlarini, shuningdek, qayta tayyorlash va malaka oshirish ta'lim muassasalarining o'quv jarayonini, ta'lim sifatini nazorat qilish va baholash tartibini, ular faoliyatini attestatsiyadan o'tkazish tartib-qoidalarini tartibga soladigan boshqa hujjatlarni ishlab chiqish uchun asos hisoblanadi.

Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishga qo'yiladigan davlat talablarining bajarilishi idoraviy mansubligi va mulkchilik shakllaridan qat'i nazar O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan barcha turdagi ta'lim muassasalari uchun majburiydir.

Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishga qo'yiladigan davlat talablariga mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish istiqbollariidan, ta'lim muassasalarining ehtiyojlaridan, yangi pedagogik texnologiyalarni va o'qitishning noan'anaviy shakllarini rivojlantirishdan, pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish sohasidagi jahon yutuqlari va an'alaridan kelib chiqib Kadrlar tayyorlash milliy dasturini amalga oshirish davomida tuzatishlar kiritilishi va to'ldirilishi mumkin¹. O'zini sohalaridan kelib chiqib bilimlarini mustahkamlash yanada chuqurlashtirish maqsadida qilinadigan jaroyondir. Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash ta'lim muassasalaridagi o'qish natijalariga ko'ra davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi guvohnoma yoki sertifikat topshiriladi.

¹ <https://lex.uz/uz/docs/-973504?ONDATE=28.04.2021%2000>

Hozirda ta'lim tizimida (oliy ta'limda) ilm-fanni rivojlantirish , oliy pedagoglarni tayyorlash borasida ishlar olib borilmoqda shu bilan birga ilmiy ishlar qilgan pedagoglarimiz oladigan darajalari PhD ,DsC dan kelib chiqib ular o'zlarini qilgan va qilayotgan ilmiy ishlari bilan birga o'zlarining dars faoliyatini ya'ni talabalarga dars o'tish jarayonini qilayotgan ilmiy ishlariga ta'sir qilmagan holda o'tishlari talab qilinib qolinadi. Chunki dars jarayonlarida talabarga bilim berish bilan birga dars jaroyoniga tayyorgarlik ko'rishlari ilmiy ishlariga ajratgan vaqtlarini kamayishiga olib keladi.

XULOSA

O'zbekistonimizda bugungi zamonaviy muhitda faoliyat yuritib kelayotgan pedagoglarni axborot texnologiyalari sohasida bilimlarini yetishmasligi, zamonaviy texnologiyalardan dars jaroyonida ko'proq qo'llamasligi ta'limning sifat darajasini tushushiga olib kelmoqda.Hozirda oliy ilmiy pedagoglarimizni qanchalar tajribalari dars o'tish qobilyatlari zo'r bo'lishidan tashqari ular dars jarayonlarini qiziqarli innovatsion texnologiyalardan foydalanib innovatsion ko'rgazmlai qurollardan foydanmasalar darsning sifat darajasi pasayishi mumkin deb o'yliman . Chunki XXI asr bolalariga eski dars usulida dars o'tib ularni qiziqtirish qiyin. Keyin har bir pedagog o'z ustida ko'p ishlashi dars jarayonlariga chuqur tayyorgarlik ko'rishi . Bilmagan bilimlarini o'rganib fanga taqbiq qila olishlari kerak. Shundagina davlatimizda ta'lim sifati yaxshilanib yaxshi pedagoglar yetishib chiqadi.

REFERENCES

1. Turabova, S. K. (2021). Socio-Historical and Logical-Epistemological foundations of the development of the art of dispute. ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH, 10(5), 58-61.
2. Turabova, S. K. (2019). Social importance of the discussion in the development of civil society. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(6), 260-266.
3. Kattakulovna, T. S. (2022, April). SCIENTIFIC DISCUSSIONS AS AN INNOVATIVE METHOD OF COGNITION. In Conference Zone (pp. 116-117).
4. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Pedagogika>
5. <file:///C:/Users/User/Downloads/oquvchilarning-bilish-faoliyatini-kengayishida-ta-lim-jarayonlarining-orni.pdf>
6. Умумий педагогика. Н.С.Атаева
7. https://kitobsevar.uz/kxpv/xrpt_hlgveznpz65sxsryts1lbz2ois4h7gkets1yhee709ovp7iao0lpyd67xzes7pyo9ndfshcsfre.pdf